

COM VA TRANSCÓRRER L'ÚLTIM DIA ABANS DE LA CAPITULACIÓ

Gràcies al relat del cronista de l'època Francesc de Castellví, sabem com va ser fil per randa la darrera investida borbònica i l'èpica resistència catalana, carrer a carrer i baluard a baluard. Una gesta tan excepcional que es va guanyar l'admiració dels mateixos generals borbònics. PER SÒNIA CASAS

DE LES 4.30 A LES 7 DEL MATÍ

A dos quarts de cinc, els canons borbònics donen el tret de sortida a l'assalt a la ciutat. El general Bellver, cap de dia, els observa des del campanar de la seu. De seguida fa tocar les campanes per donar el senyal d'alerta.

I FLANC DRET (sempre des de la perspectiva dels defensors)
El reducte de Santa Eulàlia és un conjunt fràgil. El defensa una guarnició de 30 fusellers i dues companyies amb prop d'un centenar de civils. A la línia del rec, hi ha uns 30 soldats de cavalleria. La columna d'atac contra el reducte la formen 200 genets i 500 dragons (infanteria muntada, en aquest cas sense cavall). Han de recórrer uns cent metres fins a l'objectiu, un tram bastant més llarg que la resta de columnes. Berwick creu que netejar el reducte serà relativament fàcil, ja que es troba pràcticament obert, però res s'esdevé com està previst. Només sortir de la trinxera, als borbònics els rep una animada batussa de fuselleria. Els civils tenen bona punteria, la primera càrrega fracassa i els borbònics es dispersen.

Durant uns vint minuts, els defensors els mantenen a ratlla, però quan s'adonen que el cos a cos és imminent, abandonen

el reducte. Superat el primer obstacle, els filipistes avancen ara cap a la línia del rec. La cavalleria catalana se sap en inferioritat de condicions i s'estén al llarg de la línia de barques, on se'ls sumen un bon nombre de ciutadans, molts d'ells són dones armades amb el que tenen més a mà: pals, pedres, ganivets... Els invasors tenen al davant una planura de 150 metres, que amb les darres pluges s'ha convertit en un fangar. Atordits pels trets i els pedregots que els llancen, els borbònics comencen a patir baixes (han perdut 115 homes) i reben l'ordre de suspendre l'avanç i reunir-se amb els assaltants que es troben amb problemes a la part d'intramurs de Santa Clara i de Llevant.

VUIT-CENTS DEFENSORS CONTRA DEU MIL BORBÒNICS

El baluard de Santa Clara és un enclavament estratègic i té una guarnició relativament forta formada per tres companyies de la Coronela: la dels freners, la dels corders de cànem i la dels teixidors de lli. Reforcen la guarnició 70 soldats d'infanteria i una esquadra del batalló volant, integrada per uns 300 civils, mestres i altres voluntaris. La muralla presenta dues grans bretxes, una al costat del Portal del Carnalatge i una altra al portell dels Molins de Vent, prop del baluard de Llevant. Aquest segon baluard està defensat per quatre companyies de la Coronela for-

mades per 200 individus: els estudiants de medicina, teologia i filosofia, els candelers de cera i pintors, els argenters i els fusters. En total, en aquest sector es concentren uns 800 defensors, mentre que la guarnició borbònica que va cap a aquesta zona és de deu mil homes, molt experimentats. La defensa catalana suportarà força temps l'investida, però la carnisseria serà terrible.

DELS 800 EN SOBREVIUEN 300

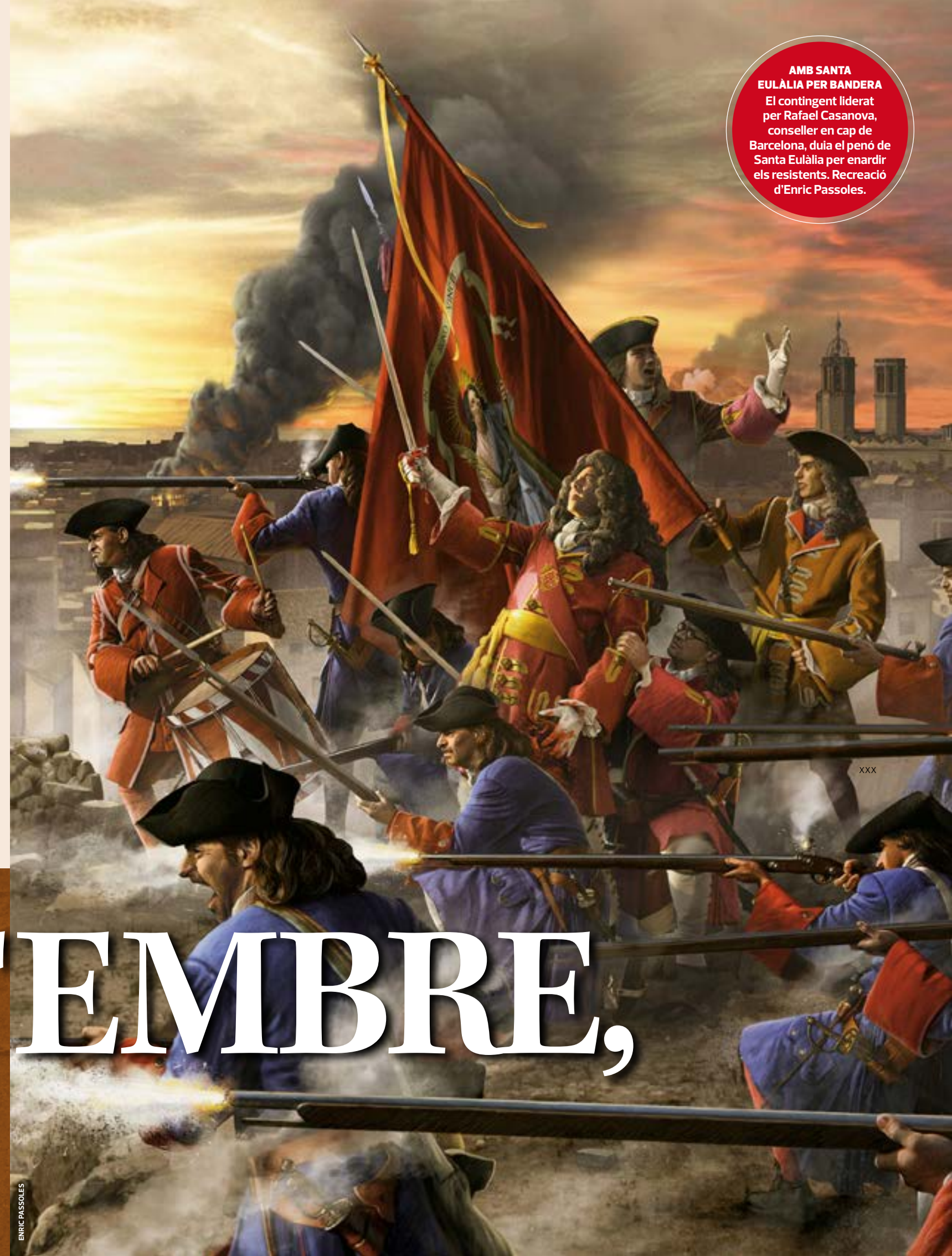
A un quart de sis del matí, cau la bretxa dels Molins, i poc després la del Carnalatge. Abans de fer avançar els seus homes ciutat endins, els borbònics volen reduir completament els tenaços defensors dels baluards i divideixen els seus homes en dues unitats per envestir-los per l'esquena: una cap a Santa Clara i l'altra cap a Llevant. Atrapats, als defensors només els queda una opció: calar baioneta i obrir-se pas per fugir ciutat endins. La lluita cos a cos és ferotge. Dels 800 defensors, en sobreviuen només uns 300.

Al baluard de Migdia, els invasors estan a punt d'ocupar la caserna i escampar-se per les cavallerisses reials, davant la Pescateria. Amb tota la gent que pot aplegar, i entre els quals hi ha dones, joves i vells, el comandament de la Coronela mana cobrir la Pescateria, el Carnalatge i les façanes del carrer de la Ribera. Els borbònics es reclouen a la caserna i a les cavallerisses, i desisteixen de continuar avançant.

Al baluard de Migdia, el cap de la Coronela aconsegueix que els borbònics desisteixin de continuar avançant

AMB SANTA EULÀLIA PER BANDERA

El contingent liderat per Rafael Casanova, conseller en cap de Barcelona, duia el penó de Santa Eulàlia per enardir els resistents. Recreació d'Enric Passoles.

L'11 DE SETEMBRE, HORA A HORA

Quan els borbònics s'adonen que les pluges han fet malbé les metxes de les mines a la bretxa reial, enceten l'atac frontal

Cap a les sis del matí, el dimittit general Villarroel es troba a la plaça del Born amb els prohoms Lanuza i Pinós, que vénen de la línia dreta de defensa. Villarroel els demana que apleguin tanta gent com puguin i que treguin la bandera de Santa Eulàlia; a més, mobilitza reforços de cavalleria per organitzar el contraatac.

2 FLANCS CENTRAL I ESQUERRE
Al centre de la muralla, l'anomenada bretxa reial és àmplia i resulta fàcil d'escalar per als atacants. Però Berwick recela de fer un assalt frontal, perquè sap que els defensors han minat la zona, i el cos central borbònic espera. Dins de la ciutat, els barcelonins han bastit una línia de defensa relativament forta, la travessera. Disposa de set companyies de la Coronela, 80 cavallers desmuntats, 40 fusellers i el que resta d'una companyia de voluntaris. Al convent de Sant Agustí hi ha 200 soldats més. Tots estan a punt per al temut moment de l'envestida enemiga.

El flanc esquerre està constituït pels baluards de Sant Pere i del Portal Nou. El Portal està defensat per dues companyies de la Coronela, amb el suport d'una guàrdia d'emergència situada al convent de Sant Francesc. Però aquesta matinada, el contingent no hi és perquè es troba reforçant altres sectors. Berwick ataca el Portal Nou amb un contingent enorme de set batallons i set companyies de granaders, però de manera increïble necessiten fins a quatre assalts per vèncer. Les canonades catalanes fan grans estralls entre els borbònics, fins al punt que decideixen llançar a l'atac tot el seu cos de reserva: en total, 11.000 homes ataquen el Portal Nou mentre els defensors es mantenen tenaçment a la primera barricada.

PLUGES INOPORTUNES

A un quart de sis, els borbònics aconsegueixen accedir a la ciutat per la bretxa del Portal de Sant Daniel, a l'altra banda de la travessera. Els atacants troben els caps de les metxes preparades per fer volar les mines,

i s'adonen que les pluges dels darrers dies les han inutilitzades. Tot seguit, s'ordena a 26.000 soldats que assaltin immediatament la bretxa reial. L'envestida es concentra al pany de muralla entre la bretxa i el Portal Nou. Els defensors es retiren cap al convent de Sant Agustí, completament fortificat, i prenen posicions per continuar obrint foc.

Des d'aquí s'organitza la resistència per ajudar els defensors dels baluards del Portal Nou i Sant Pere, i s'envia una columna de 70 homes al convent de Sant Pere per ocupar-lo abans que ho facin els invasors. Quan hi arriben, ja hi troben una trentena de borbònics, als quals maten abans de re-

cuperar-lo. Mentrestant, els borbònics han enfonsat a destrallades la porta del baluard de Sant Pere i hi entren en massa mentre els catalans es defensen a la desesperada.

Durant aquesta estona, Casanova camina en direcció a la travessera i el Portal Nou. Quan arriba a la capella d'en Marcús, s'adona que l'enemic ja és dins les muralles i domina el flanc esquerre de la travessera. Astorat, fa mitja volta i marxa cap a la Casa de la Ciutat per treure la bandera de Santa Eulàlia i posar-se al capdavant d'un contraatac, el mateix pensament que ha tingut Villarroel. Mentrestant, al Portal Nou es manté la defensa a ultrança. Bona part de les tropes

borbòniques que entren per la bretxa reial tenen ordres de dirigir-se cap al Portal Nou per envestir-lo per darrere.

Al baluard de Sant Pere encara s'esdevé una lluita més aferrissada. Els defensors estan parapetats a les cases del carrer de Sant Pere més Alt, i la pluja de trets que cau des de les cases inflama una reserva de pólvora de dins el baluard i es produeix una gran explosió. Els pocs borbònics supervivents que hi queden fugen, i els defensors aprofiten per recuperar el baluard.

DE LES 7 A LES 8.30 DEL MATÍ

Són les set del matí. Dues hores i mitja després de l'inici de l'atac, els defensors mantenen els convents de Santa Clara i Sant Pere, i la massa enemiga es troba continguda en tota la línia. La claparadora superioritat numèrica dels borbònics exclou cap possibilitat de victòria catalana, però, per impossible que sembli, durant la pròxima hora i mitja els defensors prenen la iniciativa i organitzen un contraatac. Els cruentíssims combats han delmat els batallons filipistes i molts no poden continuar en posició de xoc. És el cas de la columna aïllada a la caserna i a les cavaleries, que continua patint baixes i decideixen retirar-se corrent arran de muralla sota les bales que vénen del carrer de la Ribera i del baluard de Migdia.

LA TÀCTICA DE VILLARROEL

La retirada anima Villarroel a organitzar un contraatac general amb l'objectiu d'expulsar l'enemic del recinte emmurallat. Des del Born estant, el general pensa en la tàctica. Per la dreta, ell mateix dirigirà l'atac amb forces de cavalleria i les tropes de la Coronela del marquès de Vilana. Pel centre, l'atac el liderarà el coronel Pau de Thoar i els 300 homes que li resten al convent de Sant Agustí. Per l'esquerra, el general Bellver haurà de confiar en la Coronela i la participació popular. Des de Montjuïc, es baixen a corre-cuita càrregues de pólvora i aigua i aliments vinguts de Mallorca, que es reparteixen entre els homes que combaten des de l'alba. Mentrestant, el general Basset col·loca bateries a tots els portals de la muralla vella: al carrer de la Portaferriera, a la rambla dels Estudis, al carrer d'Escudellers, a la Boqueria i a les Drassanes, establint així una nova línia de contenció dins la ciutat, que els de-

fensors es disposen a defensar pam a pam. Quan Villarroel s'assabenta que Casanova avança amb la bandera de Santa Eulàlia i tot el seguici per la part de Jonqueres, ordena començar el contraatac per la dreta. El marquès de Vilana entra per la Pescateria al carrer de la Ribera i avança decidit. Prop del pla d'en Llull, topa amb les tropes borbòniques i les destrossa, bloquejant l'accés dels invasors a la plaça. Llavors els expulsa per la travessera menor en un combat ferotge cos a cos. Els defensors prenen posicions i mantenen a ratlla els borbònics a les bretxes dels Molins de Vent, la cortina i el baluard de Llevant. L'acció ha estat un èxit.

LA LLUITA PAM A PAM PER SANT AGUSTÍ

Mentrestant, la columna de Villarroel avança pels carrers del Born i Bonaire en direcció el pla d'en Llull, però en desembocar a la plaça del Born són rebuts per un troteig intensísim. Són els excel·lents tiradors del regiment de la Vieille Marine, que han pres posicions a la banda de llevant. Sota la consigna de vèncer o morir, Villarroel ordena continuar amb l'avanç, però les baixes l'obliguen a fer marxa enrere i ell mateix cau malferit. L'envestida ha estat un fracàs, però s'ha consolidat la defensa de la part de ponent de la plaça. Al convent de Sant Agustí, el coronel Thoar lidera un nou combat aferrissat i, a punta de baioneta, es disputen cada pam del claustre, els horts i els edificis enrunats. La lluita aconsegueix expulsar els borbònics

COMBATS FEROTGES
Oriol Garcia Quera recrea els acarnissats combats cos a cos que van tenir lloc. Molts catalans es van deixar matar sense cedir ni tan sols un metre la seva posició.

UNA OBRA ÚNICA EL RELAT DE CASTELLVÍ

Pioner en l'edició d'obres en català en ple franquisme, l'any 1964 (coincidint amb el 250è aniversari del 1714) Santiago Albertí va publicar els seus estudis històrics sobre la guerra de Successió. Per a la seva obra *L'Onze de Setembre*, reeditada el 2006, Albertí va fer servir com a base les *Narracions històriques*, l'obra magna de la guerra de Successió que el noble i militar Francesc de Castellví va escriure des de l'exili.

UNA OBRA ÚNICA

Des de Viena estant, Castellví va tenir accés a fonts d'informació privilegiades a través d'arxius, entrevistes i correspondència, com la que va mantenir amb Rafael Casanova, per compilar els fets ocorreguts entre el 1700 i el 1725 i molt especialment els del setge de 1714. El 12 d'agost d'aquell any Castellví va caure ferit al Baluard de Sant Pere i durant la batalla de l'11 de setembre del 1714 es trobava contraatacant quan es va decretar l'ordre de capitulació.

En rebre notícies del front, 500 ferits lleus ingressats a l'Hospital de la Santa Creu decideixen llevar-se i reprendre les armes

de bona part del convent. El contraatac més espectacular de tots es produeix pel flanc esquerre, precisament la zona més vulnerable. N'és el cap el general Bellver, i la seva principal força, la Coronela, però en la comitiva també hi va Rafael Casanova amb la bandera de Santa Eulàlia i tots els reforços que ha pogut aplegar. Tots ells es concentren a l'hort d'en Favà i puguen en massa pel carrer de Jonqueres. Des d'aquí, enfilen vers el baluard de Sant Pere. En pocs minuts, es produeix el xoc cos a cos. Els reforços borbònics són fogejats des del convent de Sant Pere, en mans catalanes, i les cases del carrer de Sant Pere més Alt.

CASANOVA CAU FERIT

A la fi, el furor dels defensors trenca la contenció borbònica. Casanova i el seu grup arriben fins al baluard de Sant Pere i empeny l'enemic, arraconat al baluard de Portal Nou. Aquí es produeix una altra lluita intensa durant la qual el control de la bateria canvia de mans dues vegades. A l'alçada del Rec Comtal, Casanova i els seus es topen amb un riu de baionetes. La lluita es concentra al voltant de la bandera de Santa Eulàlia, que Casanova i altres prohoms mantenen a primer línia.

Sota el terraplè de muralla, entre els baluards de Portal Nou i Sant Pere, una bala traspasa la cuixa de Casanova i Joan de Lanuza i d'Oms, protector del Braç Militar, pren la bandera. Esgotats, els dos bàndols, als quals separa una impressionant estesa de cadàvers, es desinflen. Els defensors retrocedeixen fins al baluard de Sant Pere i els borbònics es fiquen dins del Portal Nou.

CONTACTO

Cap a les 8 del matí, els membres del govern que no són a la línia de foc es reuneixen a Can Gorgot. El secretari Verneda, que ha visitat Villarroyel mentre els cirurgians es disposen a extreure-li la bala, surt cap a la reunió. Quan arriba a la Baixada de Jonqueres, es troba els homes que duen Casanova banyat de sang en una cadira. Tots dos líders li demanen de resistir. Verneda es troba amb el conseller segon Salvador Feliu de la Penya, en el qual recauen ara les majors responsabilitats, i la resta de prohoms, entre els quals hi ha Joan Francesc Ferrer, dispositari de l'eventual proposta de capitulació. Ferrer suggereix tocar a parlament, és a dir, rendir-se, però la resta decideixen resistir.

DE LES 8 A LES 3 DE LA TARDA

1 FLANC DRET

Tot i els èxits parcials, la manca de reserves catalanes fa impossible treure'n avantatge, mentre que els invasors sí que poden redoblar els seus esforços. El fracàs del contraatac de Villarroyel al pla de Palau ha impedit que s'hagin pogut sostenir els guanys assolits per la banda dels horts. Els borbònics, que han rebut reforços, es proposen conquerir el disputat barri de la Ribera per poder passar cap a la Rambla i les Drassanes. Ho intenten amb una tri-

ple investida pel pla de Palau i els carrers del Born i Bonaire, però la defensa aferissada dels tiradors escampats pels balcons no els ho posa fàcil. Amb la plaça del Born coberta de morts, els borbònics renuncien a continuar avançant i retornen al convent de Santa Clara.

En canvi, sí que avancen pel rec i la travessera cap al baluard de Migdia.

Amb molts pocs efectius, aquí el marquès de Vilana demostra de nou el seu coratge i sang freda. Sense cap possibilitat de tallar la infiltració, decideix retirar-se dels horts de manera ordenada i reforçar el baluard

RECREANT EL SETGE
Aquest gravat de Jacques Rigaud reflecteix les primeres hores de l'11 de setembre: els assaltants penetren per les diverses bretxes obertes i conquereixen un bastió.

AFCB

de Migdia. Sempre retrocedint a poc a poc i evitant el cos a cos, aconsegueix mantenir el barri i els borbònics queden replegats als horts, sense atrevir-se a atacar obertament.

Mentrestant, el general Francesc de Sanç i de Miquel alça una barricada sòlida que va del pla de Palau fins al Portal de Mar, punt estratègic d'aquest sector. El bon replegament de Vilana li ha permès guanyar temps i preparar-se. Ha rebut reforços enviats pel general Bellver, i també hi han acudit 500 ferits de l'hospital, que en rebre notícies del front han decidit aixecar-se del llit i prendre les armes juntament amb dones, vells i nens.

L'ESGOTAMENT DE TOTS DOS BÀNDOLS

De Sanç i de Miquel es troba així amb una força heterogènia, però important. Se li suma el general Batet, que entra a la plaça amb uns quants canons. Més enllà, al pla d'en Llull, els defensors mantenen les posicions al Bornet i al carrer de Bonaire, a l'emparrada de les barricades i les cases que controlen. Poc abans de migdia, els borbònics desisteixen de continuar atacant per aquesta zona. Després de set hores de combat, tot hom està extenuat.

Lavanç enemic pel carrer de la Ribera també s'ha suspès gràcies als homes que Vilana ha posicionat a les façanes. Els filipistes deriven la seva pressió cap al baluard de Migdia, la caserna i el Carnalatge. Aquests dos últims reductes cauen després d'una llui-

ta lenta en la qual els defensors cedeixen les seves posicions a poc a poc, evitant l'accés de l'invasor pel pla de Palau. L'únic que resisteix és el baluard de Migdia, des d'on els canons continuen vomitant foc mentre els invasors malden per obrir la barricada de De Sanç i de Miquel, sense èxit. Cap al migdia, esgotats, també suspelen l'atac.

2 ZONA CENTRAL

Des del convent de Sant Agustí es conté obstinadament la pressió filipista fins que, a mig matí, el tiroteig s'afebleix per falta d'esma. Els francesos, confiant en la seva superioritat, comencen a saquejar els edificis que han quedat desocupats. Thoar ho veu i es llança a un atac a baioneta que els agafa desprevinguts. Els qui no són massacrats fugen desordenadament. La confusió borbònica s'encomana a les companyies pròximes, que enmig del desgavell fugen en desbandada pel portell de Sant Daniel i la bretxa reial, empesos pel contingent català, clarament inferior numèricament.

Però Berwick, previsor, té una nova reserva de 5.000 homes davant la bretxa reial. Irrats per l'audàcia dels defensors, reprenen un furios atac pel centre mentre Thoar disposa la retirada de manera ordenada. Cap al migdia, tot torna al punt de partida. Els borbònics controlen de nou bona part del convent de Sant Agustí, però els homes de Thoar s'hi mantenen parcialment.

3 FLANC ESQUERRE

Aquí, la lluita intensa es manté més enllà del migdia. La primera línia de xoc es troba al baluard de Sant Pere. Els defensors recuperen el convent, però la importància d'aquest enclavament fa que els borbònics destinin grans esforços a controlar-lo, en una pugna terrible durant la qual l'edifici canvia de mans fins a onze vegades. El darrer cop que els filipistes hi entren, els defensors encenen unes càrregues explosives que ensorren mig convent i enterren bona part de la tropa enemiga.

Deu hores i mitja després de l'assalt, els 35.000 borbònics que hi han participat han aconseguit una penetració modesta al nucli urbà, tenint en compte que s'oposaven a només 5.000 defensors. Però les baixes a la jornada han estat terribles: es compten més de 3.900 morts i ferits, sense incloure-hi els civils que s'han unit a la lluita. Els atacants han patit 4.000 morts i 2.000 ferits. Unes xifres encara més monstruoses si tenim en compte que les baixes totals del setge es calculen en uns 7.000 per als resistents i 10.000 en els exèrcits ocupants. Per això les autoritats de la ciutat decideixen que ha arribat l'hora de capitular, per evitar la repressió indiscriminada sobre el poble. ■

SÓNIA CASAS CODINACH
ES PERIODISTA.

EL 12 DE SETEMBRE

LA RENDICIÓ DE LA CIUTAT

Pau de Thoar va ser l'encarregat d'arribar fins al camp borbònic per rendir la ciutat. La decisió, però, l'havia pres Villarroyel que, tot i que estava ferit, seguia dirigint la defensa; ja sabia que Casanova també ho estava. Fins que Berwick va decretar l'alto-el-foc, van ser el ciutadà Marià Duran, el noble Jacint Oliver i el coronel Ferrer, els qui van dur als borbònics les condicions de capitulació de Barcelona.

MISSATGERS AMUNT I AVALL

Les havien redactat d'urgència els últims membres del govern: tres consellers, el diputat i l'oïdor militar, l'oïdor popular i Sebastià Dalmau, prohoms amb molt de pes en tot el setge. La negociació va durar —missatgers amunt, missatgers avall— fins a les 18h del 12 de setembre, quan va lliurar-se el castell de Montjuïc. Les tropes borbòniques no van entrar a la ciutat fins el dia 13 i, tot i que la ciutat no va ser saquejada, els acords de respectar la vida dels defensors van ser parcialment complerts.